

NOVA SKRIPTA EKONOMIJA (1.kol)

Ekonomika proučava kako ljudi alociraju i koriste rijetke resurse u svrhu proizvodnje dobara kojima zadovoljavaju svoje potrebe(1.dobra su rijetka,2.društvo svoja dobra mora efikasno koristiti-rijetkost i efikasnost)

Politička ekonomija – skup pravila o ekonomskoj aktivnosti u nekoj državi(osim zakona materijalne proizvodnje proučava i društvene odnose)

Ekonomija-oikonomos-skup pravila i vještina upravljanja domaćinstvom:

-Što treba proizvoditi (koja dobra), kako se ta dobra trebaju proizvoditi i za koga ih treba proizvoditi?

-Proučava kretanje u cijeloj privredi-cijene, proizvodnju, nezaposlenost

-Ekonomija je znanost izbora o odabiru upotrebe oskudnih resursa (rad, zemlja, znanje)

-Kako društva koriste oskudne resurse da bi proizvela vrijedne robe i raspodjelila ih među različitim ljudima

-Kako ljudi i društva koriste oskudne resurse dane od prirode ili proizvedene od strane prijašnjih generacija

Pozitivna ekonomija-proučava ekonomske pojave bez sudnje

Normativna ekonomija -govori kakve bi ekonomske pojave trebale biti(sudi)

Mikroekonomija(Adam Smith)-bavi se temeljnim gospodarskim pitanjima(što, kako i za koga proizvoditi)

-Proučava ekonomsko ponašanje pojedinca(potrošači, poduzeća i vlasnici resursa) koji donosi odluke u slobodnim tržišnim gospodarstvima

Makroekonomija(JM Keynes) proučava ponašanje i funkcioniranje privrede kao cjeline.

Temeljni ekonomski problem – zakon oskudnosti (dobra su oskudna zato što nema dovoljn resursa da se proizvedu sva dobra koja ljudi žele trošiti

Inputi- faktori proizvodnje-robe i usluge koje koriste poduzeća u procesima proizvodnje (zemlja, rad, kapital, znanje)-koriste se za proizvodnju outputa

PPF(Granica proizvodnih mogućnosti) – maksimalna kombinacija dobara koju privreda nekog društva može proizvesti (kada je privreda na PPF tada ona efikasno alocira svoje resurse->ako želimo proizvest još onda moramo žrtvovati drugo dobro-koje proizvoda proizvest više a kojeg manje)

Društvena granična stopa transformacije - numerička vrijednost koeficijenta nagiba granice proizvodnih mogućnosti – broj jedinica nekog dobra koje se mogu dobiti odricanjem od proizvodnje nekog drugog dobra

Outputi- različite korisne robe i usluge koje se troše ili upotrebljavaju za daljnju proizvodnju

Kapital- već proizvedena dobra čija je namjena proizvodnja drugih dobara (ceste, računala, zgrade, automobili)

Proizvođači- svaka osoba ili grupa ljudi, javna ili privatna koja transformira resurse u upotrebljiv, koristan output

Rijetkost-stanje u kojem postoji nesrazmjer između želja i potreba s jedne strane i mogućnosti njihovog zadovoljenja s druge(rijetka dobra->**ekonomska dobra**(imaju cijenu), dobra kojih ima u izobilju->**neekonomska ili slobodna dobra**(besplatna))

RIJETKOST!=SIROMAŠTVO-i bogati mogu željeti više nego što imaju, mala količina nečeg ne znači da je ono rijetko jer mora biti željeno

Rijetkost prisiljava ljude na **izbor**. Izabравši jednu od dvaju mogućnosti žrtvovali smo onu popuštenu-ona propuštena je **oportunitetni trošak**(vrijednost dobara ili usluge koje nismo koristili a mogli smo)

GREŠKE EKONOMSKIH ODLUČIVANJA:

-greška ceteris paribus-nesposobnost da se ostale varijable drže nepromjenjenim

-greška post hoc – ako je a onda b onda je uvjet b a o valjda

-greška pars pro toto – greška poopćivanja

-greška subjektivnosti

EKONOMSKI SUSTAVI (vrste privreda):

-TRŽIŠNI

-privatno vlasništvo/privatno poduzetništvo

-pojedinci sami donose odluke što će proizvoditi i kupovati

-**tržišni sistem**- razvijeni mehanizam za nesvjesnu koordinaciju ljudi, aktivnosti i poduzeća preko sustava cijena i tržišta.

-**tržište**-mehanizam putem kojeg kupci i prodavači međudjeluju da bi nekoj robi odredili cijenu i količinu: mjesto na kojem se susreću kupci i ponuđači da bi razmijenili stvari (laissez faire-pustite nas na miru)

-NAREDBODAVNI (komandni)

-državno vlasništvo/državno poduzetništvo/centralizacija odlučivanja/subordinacija/planiranje

-država (vlada) donosi sve važnije odluke o proizvodnji i potrošnji-centralo/planski sustav

-MJEŠOVITI

-ima elemente tržišne i komandne odnosno pozitivne elemente da bi se stvorio optimalni sustav

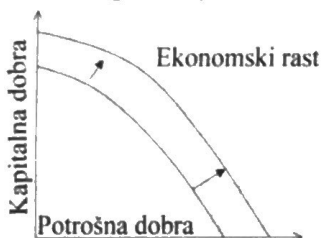
-tržišni mehanizam unutar institucionalnog okvira kojeg određuje država

-dominantni sustav (ova prva dva skoro ni nepostoje u Svijetu)

Varijabla-stupanj ili mjera promjena u vremenu ili opažanjima

Ekonomski model-matematički prikaz odnosa između dviju ili više varijabli

Ekonomski rast-porast ukupnog outputa gospodarstva. Do rasta gospodarstva dolazi zbog rasta radne snage ili kapitalnih dobara, tehnologije i proizvodnosti po radniku

Novac - način plaćanja ili sredstvo razmjene. Sastoji se od novca u optičaju i depozita po viđenju.

Kapital - proizvedeni faktor proizvodnje, trajni input koji je i sam output privrede poput računala, tvornica.

Puno ekonomskih aktivnosti uključuje propuštanje sadašnje potrošnje (štednja) da bi se povećao kapital. Svaki put kad investiramo - gradeći novu tvornicu ili cestu, povećavajući vrijeme ili kvalitetu školovanja, ili povećavajući količinu korisnog tehnološkog znanja - povećavamo buduću proizvodnost naše privrede.

Cijene koordiniraju odluke proizvođača i potrošača na tržištu. Više cijene smanjuju potražnju potrošača i potiču proizvodnju. Niže cijene potiču potrošnju i obeshrabuju proizvodnju. Cijene su ravnotežni kodačić u tržišnom mehanizmu. (Krivulja ponude je rastuća, krivulja potražnje je padajuća) Tržište pronalazi ravnotežnu cijenu koja upravo uravnotežuje želje svih različitih kupaca i prodavača.

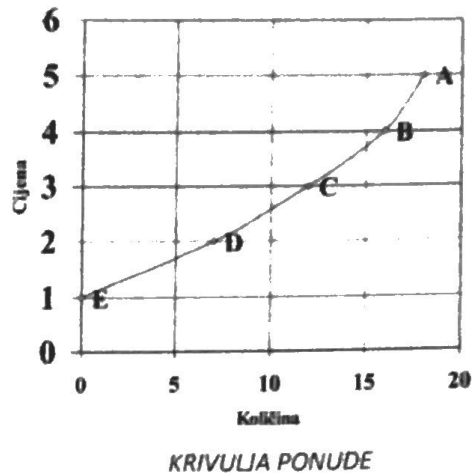
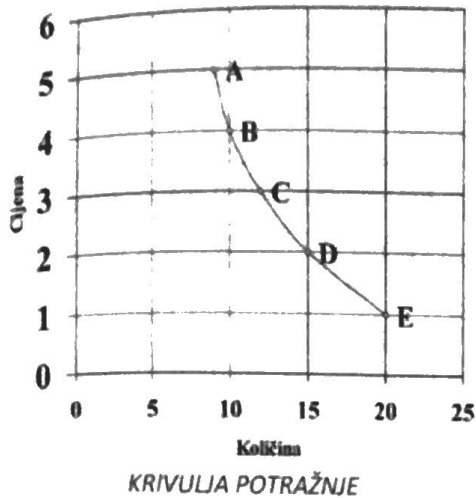
TEMELJNI ELEMENTI PONUDE I POTRAŽNJE

-Odnos između cijene i količine koja se kupuju zove se skrižaljka potražnje, odnosno **krivulja potražnje**.

-**Zakon opadajuće potražnje** - kada se cijena nekog dobra poveća (uz uvjet da ostale stvari ostanu jednake) kupci će kupovati manje tog dobra. To se događa zbog efekta supstitucije - porast cijena smanjuje realni dohodak i potrošnju.

-Slično tome, kada se cijena smanji, uz uvjet da sve ostalo ostane nepromijenjeno, tražena količina će se povećati.

-**krivulja je padajuća

-Točka u kojoj se sijeku je **točka ravnoteže**

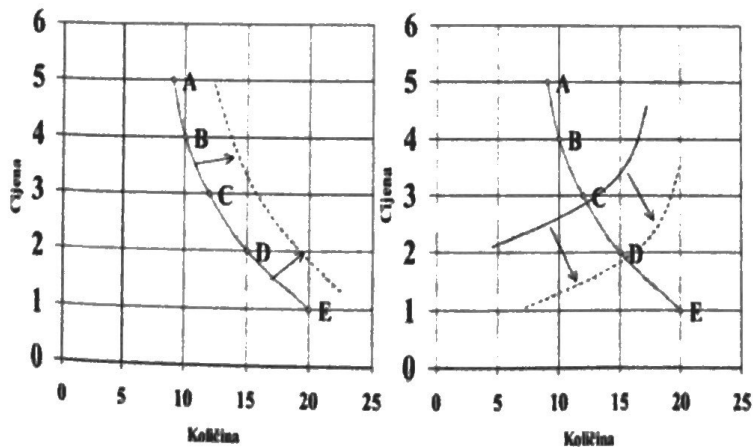
Elementi koji utječu na potražnju

1. Cijena samog dobra	viša cijena manje automobila
2. Prosječni dohodak	viši dohodak, više automobila
3. Broj stanovnika	više stanovnika, veće tržište
4. Cijene dobara koja su povezana tim dobrom	niža cijena benzina, više automobila se potražuje
5. Ukusi	Hrvatska, Japan, USA
6. Posebni utjecaji	Ljubavni sastanci, željeznica

Elementi koji utječu na ponudu

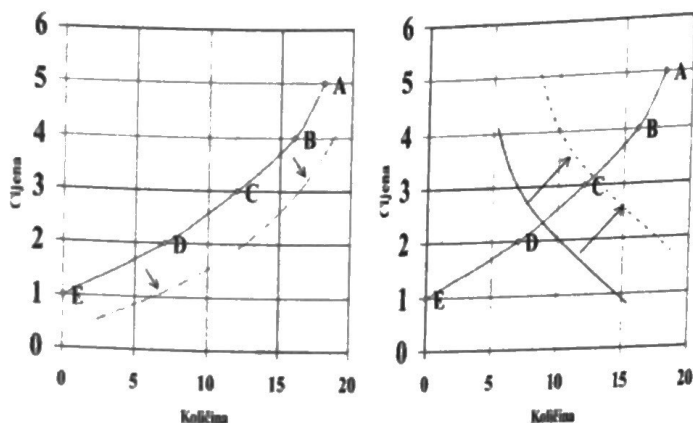
1. Cijena samog dobra	viša cijena, više automobila
2. Tehnologija	proizvodnja pomoću računala
3. Cijene inputa	manje nadnice, niži troškovi, veća proizvodnja
4. Cijene dobara koja su povezana	niža cijena autobusa i kamiona, veća ponuda automobila
5. Organizacija	Ukidanje kvote
6. Posebni utjecaji	Inovacije, standardi, vrijeme

Pomak i kretanje uzduž krivulje potražnje

zbog pomaka krivulje potražnje u desno npr. zbog porast dohotka, dolazi do formiranja nove ravnotežne cijene i količine, kao rezultata uravnoteženja ponude i potražnje. Povećavaju se cijene i količina

Pomak i kretanje uzduž krivulje ponude

zbog pomaka krivulje ponude u desno, tržišna cijena će pasti, a ukupna količina proizvodnje porasti → niži troškovi uzrokuju niže cijene i veću prodaju. Niža cijena, veća količina

Tržišna ravnoteža se uspostavlja po onoj cijeni i količini kod kojih su sile ponude i potražnje u ravnoteži. Tada je količina koju kupci žele kupiti upravo jednaka količini koju prodavači žele prodati. U ravnoteži, cijena i količina teže ostati iste, dok su sve ostale stvari jednake.

Tržišna potražnja je suma svih dobara i usluga koja kućanstva potražuju na tržištu dobara i usluga.

Tržišna ponuda je suma svih dobara i usluga koje nude svi proizvođači koji proizvode ta dobra i usluge na tržištu dobara i usluga.

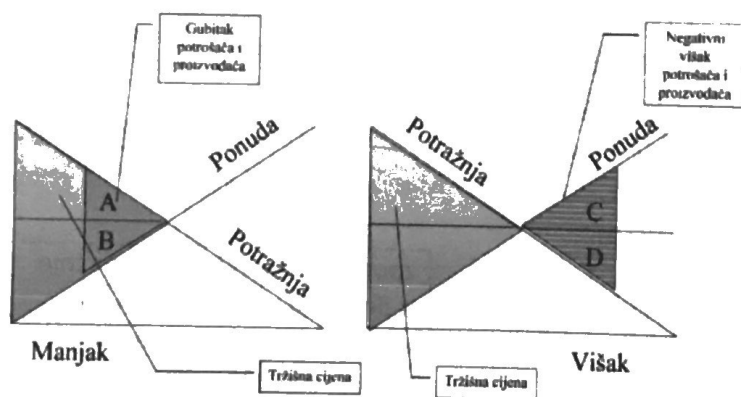
Normalna dobra i superiorna dobra - ona dobra za koja s povećanjem dohotka raste i potražnja (odjeća, obuća, televizori).

Inferiorna dobra - ona dobra za koja s povećanjem dohotka opada potražnja (kruh, krumpir, salata itd.).

Racionirajuća i alokacijska funkcija cijena ima za cilj "čišćenje tržišta" bez viška dobara koja troškovno opterećuju ponuđače kao i neprimjerenog manjka (nemogućnost zadovoljenja potreba za potrošače).

Slobodnim izborom tržišnih subjekata, kupaca i ponuđača određuje se tržišna cijena koja će osigurati "čišćenje tržišta", najpovoljniju alokaciju oskudnih resursa i efikasnost privrede bez gubitaka i troškova

Potrošački i proizvođački višak

Elastičnost predstavlja jačinu reakcije.

-**Elastičnost potražnje** jest jačina reakcije tražene količine nekog dobra na promjene cijene tog dobra, uz uvjet da ostale stvari držimo jednake. Elastičnost potražnje je omjer postotne promjene tražene količine i postotne promjene cijene.

$$E_D = \frac{\% \text{ promjena tražene količine}}{\% \text{ promjena cijene}}$$

Elastičnost ponude jest jačina reakcije ponuđene količine nekog dobra na promjene cijene tog dobra, uz uvjet da ostale stvari držimo jednake. Elastičnost ponude je omjer postotne promjene ponuđene količine i postotne promjene cijene.

$$E_s = \frac{\% \text{ promjena ponuđene količine}}{\% \text{ promjena cijene}}$$

Ako promjena cijene od 1% uzrokuje promjenu tražene količine veću od 1% onda je potražnja elastična.

Ako promjena cijene od 1% uzrokuje promjenu tražene količine manju od 1% onda je potražnja neelastična.

Ako promjena cijene od 1% uzrokuje promjenu tražene količine jednakoj 1% onda je potražnja jedinično elastična.

Ako promjena cijene od 1% uzrokuje promjenu ponuđene količine veću od 1% onda je ponuda elastična.

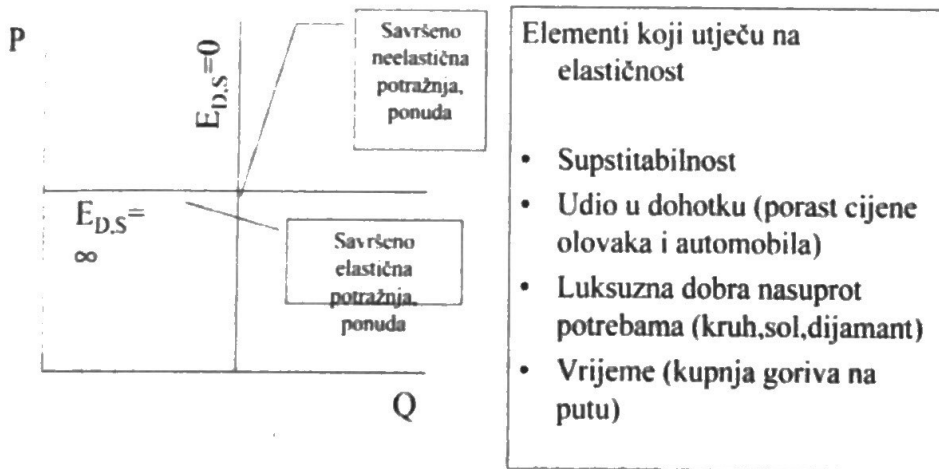
Ako promjena cijene od 1% uzrokuje promjenu ponuđene količine manju od 1% onda je ponuda neelastična.

Ako promjena cijene od 1% uzrokuje promjenu ponuđene količine jednakoj 1% onda je ponuda jedinično elastična.

IZRAČUNAVANJE KOEFICIJENTA ELASTIČNOSTI

$$E_{D,S} = \frac{\Delta Q}{(Q_1 + Q_2)/2} : \frac{\Delta P}{(P_1 + P_2)/2}$$

Savršeno elastična i neelastična potražnja

Korisnost - označava zadovoljenje, subjektivni užitek ili korist koju potrošač ima konzumirajući neko dobro ili uslugu.

Gračna korisnost - dodatno ili pridodano zadovoljstvo koje steknemo od trošenja, uživanja 1 dodatne jedinice nekog dobra uz uvjet da druge proizvode trošimo kao i prije.

Zakon opadajuće gračne korisnosti - količina dodatne ili gračne korisnosti smanjuje se kada neka osoba troši sve više i više nekog dobra. Opadajuća gračna korisnost proizlazi iz činjenice da se naše ukupno uživanje u potrošnji nekog dobra smanjuje u mjeri u kojoj ga sve više konzumiramo.

TEORIJE PONAŠANJA POTROŠAČA

Racionalno ponašanje - prosječni je potrošač racionalni pojedinac koji svoj dohodak nastoji alocirati tako da iz njega ostvari najveću korisnost ili zadovoljstvo, maksimizirati korisnost,

Preferencije - potrošači imaju jasne preferencije, sklonosti prema određenim dobrima i uslugama. Svaki potrošač zna očekivanu graničnu korisnost koju može ostvariti kupnjom određenog dobra, **Proračunsko ograničenje** - potrošačev je dohodak ograničen i stoga su svi potrošači limitirani proračunskim ograničenjem, to jest, raspoloživim dohotkom, **Cijene** - potrošač ne može kupiti sve što želi kada svaka kupnja troši dio njegova raspoloživa dohotka, mora izvršiti izbor.

MAKSIMIZACIJA KORISNOSTI

Potrošač s fiksnim dohotkom koji je sučeljen s danim tržišnim cijenama postići će maksimum zadovoljstva ili korisnosti kada je granična korisnost zadnjeg dolara utrošenog za svako dobro jednaka graničnoj korisnosti zadnjeg dolara utrošenog za bilo koje drugo dobro.

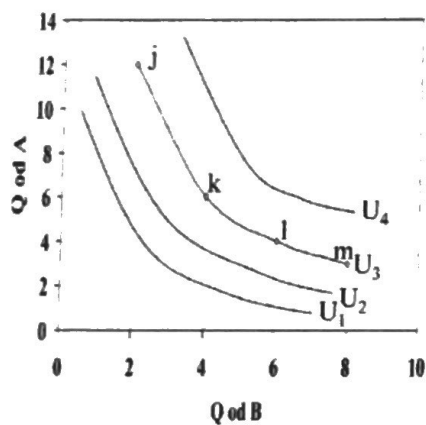
$$\frac{GK \text{ dobra 1}}{P1} = \frac{GK \text{ dobra 2}}{P2} = \frac{GK \text{ dobra 3}}{P3} = GK$$

Viša cijena dobra 1, smanjuje se njegova optimalna potrošnja, raste GK dobra 1, na novoj smanjenoj razini potrošnje izjednačava se GK dobra 1, s GK dobra 2, GK dobra 3. ???

Budžetska krivulja - krivulja koja pokazuje različite kombinacije dvaju dobara koje se mogu kupiti uz dani raspoloživi dohodak

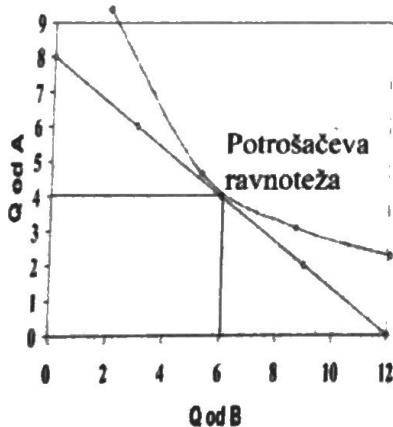
Krivulja indiferencije - prikazuje sve kombinacije dobara A i B koje donose istu razinu korisnosti za potrošača.

-**Mapa krivulja indiferencije** čini skup krivulja indiferencije. Svaka krivulja indiferencije koja je udaljenija od ishodišta označava višu razinu korisnosti - Pareto superiornija.

Potrošačeva ravnoteža postiže se u točki u kojoj budžetska krivulja dodiruje najvišu krivulju indiferencije. U toj točki potrošačeva stopa supstitucije (odnos relativnih graničnih korisnosti) upravo je jednaka odnosu cijene dobra A i B.

$$\frac{GK \text{ dobra A}}{Cijena \text{ dobra A}} = \frac{GK \text{ dobra B}}{Cijena \text{ dobra B}}$$

ANALIZA TROŠKOVA

Ukupni troškovi TC pokazuju najniži ukupni izdatak koji je potreban da se proizvede svaka pojedina razina proizvodnje q . Ukupni troškovi rastu s porastom proizvodnje.

Fiksni troškovi FC pokazuju ukupni izdatak koji se plaća čak i kada se uopće ne proizvodi (ugovorna plaćanja, plaćanje kamata, režijskog osoblja). Nisu pod utjecajem promjena u proizvodnji.

Varijabilni troškovi VC predstavljaju izdatke koji se mijenjaju s razinom proizvodnje (sirovine, nadnice, gorivo).

$$TC = FC + VC$$

Granični troškovi MC označavaju povećanje ukupnih troškova uvjetovano proizvodnjom dodatne jedinice proizvoda. (delta TC)

Prosječni troškovi AC (TC/Q)

Prosječni varijabilni troškovi AVC (VC/Q)

Prosječni fiksni troškovi AFC (FC/Q)

Kombinacija ulaganja koja minimizira troškove pojavljuje se kad je granični proizvod po dolaru faktora jednak za sve faktore:

1. Odnos graničnih proizvoda bilo kojih dvaju faktora mora biti jednak odnosu cijena faktora.

$$\frac{\text{granicni proizvod rada}}{\text{granicni proizvod zemlje}} = \frac{\text{cijena rada}}{\text{cijena zemlje}}$$

2. Granični proizvod po dolaru koji se dobije od (zadnjeg) dolara izdatka mora biti jednak za svaki faktor proizvodnje.

$$\frac{\text{granicni proizvod rada}}{\text{cijena rada}} = \frac{\text{granicni proizvod A}}{\text{cijena A}}$$

Prihvatilac cijene je poduzeće koje je tako malo u odnosu na svoje tržište da ono ne može utjecati na tržišnu cijenu već jednostavno prihvaća tu cijenu kao danu.

Potpuna konkurencija se javlja kad nijedan proizvođač ne može utjecati na tržišnu cijenu. U uvjetima potpune konkurencije mnogo je malih poduzeća pri čemu svaka od njih proizvodi istovjetan proizvod svako od njih je premaleno da bi moglo utjecati na tržišnu cijenu. Pod takvim uvjetima svaki je proizvođač suočen s potpuno vodoravnom krivuljom potražnje (savršeno elastična potražnja). Stoga je dodatni prihod stečen pri svakoj dodatnoj prodanoj jedinici proizvoda odgovara upravo tržišnoj cijeni.

Ukupni profit je maksimalan kad nema više nikakvog dodatnog profita što bi ga se moglo ostvariti prodavanjem neke dodatne količine proizvodnje $MC = P$, MC predstavlja krivulju ponude.

TOČKA POKRIVANJA TROŠKOVA I ZATVARANJA PODUZEĆA

Poduzeće koje maksimizira profit podesit će svoju proizvodnju na onu razinu kod koje su granični troškovi jednaki cijeni. Kad cijena padne tako nisko da su ukupni prihodi manji od varijabilnih troškova a cijena manja nego AVC, poduzeće će minimizirati gubitke ako prestane s proizvodnjom. Gubici su tada jednaki fiksnim troškovima, prihodi su jednaki varijabilnim trošk.

DUGOROČNA RAVNOTEŽA SEKTORA

Kad u nekom privrednom sektoru u kojemu vlada potpuna konkurencija ponudu tvore poduzeća istovjetnim krivuljama troškova i kad poduzeća mogu slobodno ulaziti i izlaziti iz njega, uvjet dugoročne ravnoteže je jednakost cijene, graničnih troškova i minimalnih dugoročnih prosječnih troškova za svako od tih istovjetnih poduzeća

$$P = MC = \min.\text{dugor.AC} = \text{cijena pokrivanja trošk. HAHAAH}$$

EFIKASNOST TRŽIŠTA POTPUNE KONKURENCIJE

Alokativna efikasnost je postignuta kad nijedna moguća reorganizacija proizvodnje ne može nikome poboljšati položaj a da ga nekome drugome ne pogorša. Pod uvjetima alokativne efikasnosti

zadovoljstvo jedne osobe, njena korisnost, može biti povećana samo umanjivanjem korisnosti nekome drugome

GRANIČNI PRIHOD I MONOPOL

Nepotpuna konkurencija prevladava u nekom privrednom sektoru kadgod pojedini prodavaoci imaju neku mjeru kontrole nad cijenom proizvoda u tom sektoru.

Izvori nepotpune konkurencije

-pravna ograničenja - patenti, ograničenja ulaska u privredne sektore te carine i kvote u vanjskoj trgovini,

-diferencijacija proizvoda - fragmentacija velikih tržišta na mala u kojima neće biti mjesta za velik broj poduzeća, postojanje karakteristika koje čine slične proizvode manje savršenim supstitutima,

-ekonomija razmjera - samo veća poduzeća mogu osigurati

-najefikasniju razinu proizvodnje

-**Granični prihod MR** je prirast u ukupnom prihodu do kojeg dolazi kad količina proizvodnje poraste za 1 jedinicu. MR može biti bilo pozitivan ili negativan.

-Granični prihod je pozitivan kad je potražnja elastična, nulti kad je potražnja jedinično elastična i negativan kad je potražnja neelastična.

-Monopolist će maksimizirati profit podešavajući svoju količinu proizvodnje na onu razinu $MC=MR$.

Budući da je monopolist suočen s krivuljom potražnje silaznog nagiba, to znači da je $P > MR$.

-Cijena i količina koje monopolistu donose maksimalni profit su tamo gdje je njegovi granični prihod jednak njegovim graničnim troškovima.

-Budući da je monopolistu koji maksimizira profit cijena iznad graničnih troškova, takav monopolist smanjuje proizvodnju ispod razine na koju bi se naišlo u privrednom sektoru u kojemu vlada potpuna konkurencija.

Tajni oligopol - slučaj u kojem dva ili više poduzeća zajednički određuju svoje cijene ili količine proizvodnje, dijele tržište među sobom ili donose zajednički druge poslovne odluke.

Kartel -organizacija samostalnih poduzeća koja proizvode slične proizvode te djeluju zajedno da bi podigla cijene i ograničila količinu proizvodnje.

Kad su oligopolisti u mogućnosti da se, vodeći računa o svojoj međuovisnosti, tajno dogovaraju u svrhu zajedničkog maksimiziranja profita, cijena i količina će biti kao u monopolista